

МЕТОДОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ МАГІСТРІВ: ПОШУК НАУКОВОЇ ПРОБЛЕМИ

Горбань Г. О.

ВСТУП

Методологія як основа конкретної науки передбачає постановку питань щодо власних змістових (онтологічних) меж і глибин логічної організації знання, яке вона має продукувати, щодо відповідної дисциплінарної будови. У пошуку відповідей на ці питання конкретна наука (наукова дисципліна) не лише констатує наявний стан речей, а й конструє себе, творить свій образ – як для самої себе, так і для реального та гіпотетичного споживача продукованого знання¹.

Значущим є твердження В. В. Рибалки² про те, що розмаїття теоретичних концепцій, підходів, методів, технологій, нових експериментальних фактів і гіпотез сьогодення потребує, як і в усі попередні періоди, їх своєчасної наукової систематизації, узгодження одне з одним на основі створення інтегруючих методологічних конструкцій, котрі, як своєрідний – магічний кристал, дають змогу краще зрозуміти складну психологічну реальність, розробити нові концептуальні інструменти її осягнення, удосконалення, використання. Усвідомлення базових методологічних конструктив психологічного знання є складною але значущою необхідною умовою становлення психолога-фахівця, який здатний якісно розв'язувати проблеми життєдіяльності сучасної людини й суспільства.

Різноманіття методологічних підходів у сучасній психології, неоднозначність й поліваріативність трактування її парадигмальних основ зумовлює необхідність створення умов задля розуміння здобувачем вищої освіти методології наукових й прикладних психологічних досліджень. У контексті розуміння такої методологічної невизначеності

¹ Історіографічні та методологічні координати теорій соціальної психології: монографія / за ред. М. М. Слюсаревського Кіровоград : Імекс-ЛІТД, 2013. 360 с. URL: <https://ispp.org.ua/2020/05/10/istoriografichni-ta-metodologichni-koordinati-teorij-socialnoi-psixologii>.

² Рибалка В. В. Методологічні питання наукової психології (Досвід особистісно-центрованої систематизації категоріально-порівняльного апарату). Київ : Ніка-Центр, 2003. С. 4. URL: http://eprints.zu.edu.ua/24535/1/Посібник_Рибалка_ВВ_Методол_пробл_наук_психол.PDF.

створюються умови для інтеграції різних підходів та впровадження плюралістичної та постнекласичної методології пізнання.

Ми вважаємо, що важливою й необхідною є підготовка психолога здатного у будь-якій сфері майбутньої професійної діяльності займати дослідницьку позицію, яка забезпечуватиме інтеграцію традиційної проблематики психології та суто нової, пов'язаної з тенденціями сучасного світу, та сприятиме ефективному розв'язанню проблем різного рівня. Така підготовка передбачає опанування й осмислення змістового простору сучасного психологічного знання. Значущу роль тут відіграє становлення під час навчання методологічної рефлексії щодо загальних тенденцій сучасної психології, формування розгорнутої системи знань про існування та розвиток людської психіки. Побудова такої системи цілісного знання ґрунтується на різноманітті за походженням, достовірністю, рівнем узагальнення інформації та організовується у співвідношенні з власним життєвим досвідом, здобутими емпіричними фактами та рефлексії власних переживань під час практичного застосування набутих компетентностей.

Використання потенціалу методологічного плюралізму дає змогу нівелювати обмеженість традиційної парадигмальної моделі за рахунок розширення світогляду і дослідницького простору, використання нових міждисциплінарних досягнень, творчого переосмислення, адаптації та інтеграції із змістовно цінними вітчизняними підходами у вивченні психіки як об'єкта дослідження³. Це складає основу подолання таких негативних проявів методологічної ситуації, що склалася в психології: використання швидких і некоректних підходів під час перевірки нових розроблених інструментів вимірювання тих чи інших психологічних характеристик, переоцінка складних кількісних методів як гарантії науковості психології, криза відтворюваності та фрагментованість психологічного знання⁴.

Тут ключову роль, на думку А. А. Фурмана, відіграє розвиток методологічного мислення, що окреслює всеосяжний простір онтологічних і культурних змістів буття. Він фіксує, що методологія як учення про

³ Устименко С., Шамне А. Методологічний плюралізм та поліпарадигмальність підходів у поясненні психіки. *Проблеми сучасної психології: збірник наукових праць*. 2013. № 20. С. 684–696. URL: <http://journals.urau.ua/index.php/2227-6246/article/view/159922>.

⁴ Завгородня О. Виклики сучасної європейської психології. *Виклики сучасної психологічної науки країн ЄС: Перспективи інтеграції українського досвіду*: зб. тез методолог. семінару лабораторії методології і теорії психології, 26 вересня 2022 року. Київ: Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України. 2022. 93 с. С. 16–19. URL: [https://lib.iitta.gov.ua/732124/1/ТЕЗИ_ДОПОВІДЕЙ_26_09%20\(1\).pdf](https://lib.iitta.gov.ua/732124/1/ТЕЗИ_ДОПОВІДЕЙ_26_09%20(1).pdf).

структуру, логічну організацію, способи і засоби діяльності, а також про понятійно-категорійний апарат разом із формами і методами досягнення тих чи інших завдань дослідження, суб'єктно уможливлене постання чистого знання як формовияву істини⁵.

Можна зафіксувати, що саме методологічні рефлексія та мислення в структурі психологічного пізнання задають напрями організації свідомого пошуку об'єктивного знання здобувачами магістерського рівня з психології. Розвиток методологічної рефлексії та методологічного мислення є основою набуття здатності до упорядкування системи знань з психології, систематизації її теоретичного й методичного оснащення, яке у повсякденній професійній діяльності забезпечить творчу спроможність подолання гострих психологічних проблем окремої людини та суспільства.

Отже, опанування методологією сучасних психологічних досліджень задає становлення особливої форми рефлексії та самоусвідомлення психологічних чинників наукового пізнання здобувачем освіти, а також розкриває простір системи методів і способів організації пізнавальної діяльності та критичне оцінювання здобутих науково-психологічних знань. Відтак, методологічна база психологічної науки є основою формування професійного мислення та професійної рефлексії майбутнього фахівця-психолога та його готовності до ефективної діяльності в усіх сферах суспільного життя.

1. Методологічні проблеми сучасної психології

Організація, проведення та захист наукового дослідження є обов'язковою складовою здобуття освітнього рівня магістра. Більшість досліджень магістрів мають науково-прикладний характер й спрямовані на вирішення питань, які пов'язані з актуальною ситуацією в суспільстві та впливу її на особистість, а також знаходження засобів здійснення психологічної допомоги людині, яка потрапляє у певні життєві обставини. Вирішення науково-прикладних й науково-практичних завдань вимагає розуміння особливостей методологічного забезпечення реалізації таких досліджень.

Сучасна психологія характеризується тим, що об'єктами її пізнавального інтересу постають явища, події, факти довколишньої дійсності; стани, риси-якості, сутнісні характеристики самої особистості; механізми соціальної та міжособистісної взаємодії, різноспрямованого

⁵ Фурман А. А. Методологічна оптика постнекласичного психологічного пізнання. *Вісник ХНПУ імені Г. С. Сковороди. Психологія.* 2017. № 56. С. 257–268. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.888798>.

психологічного впливу; зумовленість життєдіяльності й специфіки суб'єктного появу в професійній діяльності та зв'язками з оточуючим особистість середовищем. Саме тут здобувачі освіти стикаються з необхідністю свідомої визначеності стосовно науково-психологічного підходу до пізнання, вибору адекватних засобів емпіричних пошуків, оволодіння оптимальними прийомами мисленнєвої активності аналізу та інтерпретації отриманих результатів. Найбільша складність методологічної визначеності для здобувача є, тут ми погоджуємося з думкою А. В. Фурмана⁶, такою, що методологічна оптика сучасного психологічного пізнання недосконала, а тому не дає фахівцям соціогуманітарного амплуа чіткого наукового уявлення про те, яким шляхом і з допомогою яких засобів рухатися до істинного розуміння-пояснення феноменально уреальнених та ноуменально утаємничених явищ спільного людського буття-повсякдення.

Розкриваючи змістову основу методології наукового дослідження С. Д. Максименко⁷ відзначає дві форми розуміння методології, з одного боку, вона є певною системою методів, які застосовуються в процесі пізнання в рамках певної науки, тобто методологія розглядається як частина цієї науки. З іншого боку, це сукупність основних філософських положень, які відображають первинні гносеологічні концепції формування й аналізу наукового знання. Причому методологічна проблематика має свою специфіку на кожному рівні методологічного аналізу. Існують різні підходи щодо виокремлення методологічних рівнів аналізу психологічних феноменів. Найбільш поширеним у сучасній психологічній науці є уявлення про чотирирівневу методологію: філософський, загальнонауковий, конкретно науковий і методичний рівні.

В. В. Рибалка⁸ методологічний простір наукової психології особистості представляє як сукупність таких семи рівнів пізнання:

1) філософсько-психологічний рівень пізнання: найбільш абстрактні закони, категорії, світоглядні проблеми та загальні методи;

⁶ Фурман А. В. Сучасні тенденції розвитку сфери психології в оптиці вітакультурної методології. *Психологія і суспільство*. 2021. № 2. С. 6–15. DOI: <https://doi.org/10.35774/pis2021.02.006>.

⁷ Максименко С. Д. Психологія в соціальній та педагогічній практиці: методологія, методи, програми, процедури. Київ : Наукова думка, 1998. 216 с.

⁸ Рибалка В. В. Методологічні проблеми наукової психології (Досвід особистісно-центрированої систематизації категоріально-порівняльного апарату). Київ : ПООД НАПН України, 2017. 144 с. URL: http://eprints.zu.edu.ua/24535/1/Посібник_Рибалка_BB_Методол_пробл_наук_психол.PDF.

2) загальнонауково-психологічний рівень пізнання: міждисциплінарна психологія;

3) теоретико-психологічний рівень дослідження та пізнання закономірностей психіки, особистості: теоретична психологія;

4) психолого-прикладний рівень: прикладна психологія;

5) практично-психологічний рівень розв'язання проблем: практична психологія;

6) онтопсихологічний рівень психологічного буття людини: онтопсихологія конкретної особистості;

7) академічно-психологічний рівень підготовки до професійної психологічної діяльності: освітня психологія.

Уся система сучасної методології психології зорганізується задля обґрунтування та забезпечення пізнання існуючих тенденцій розвитку особистості та суспільства^{9, 10, 11, 12}. Тут ми можемо виокремити два основних напрями застосування здобутків методології психологічної науки. Перший, коли дослідження спрямовуються на подолання наслідків нових деструктивних впливів на особистість та спосіб її життя, який зумовлюється ускладненнями VUCA-світу. Тут важливим є знаходження нових або адаптація існуючих засобів психологічного забезпечення життєдіяльності людини. Другий напрям – попередження проблем, виникнення яких є можливими у контексті нових умов життєдіяльності особистості, загальних глобальних змін існування людини. Тут методологічного обґрунтування потребують методи прогнозування та моделювання, які складають основу таких досліджень.

Отже, перед здобувачем з самого початку постає проблема раціонального вибору тих ідей, теорій та підходів, які мають стати методологічною основою їх наукового пошуку. Саме тут визначається зміст об'єкта дослідження та специфіка моделювання уявлень про нього, що задає межі здійснення пошуку нового предмету. Відповідність проблематики дослідження певному рівню методологічного аналізу дає змогу побудувати дійсно наукову проблематику

⁹ Гусельцева М. Методології оновлення психологічної науки. *Психологія і суспільство*. 2018. № 1–2. С. 27–37. URL: <http://pis.wunu.edu.ua/index.php/uapis/article/view/875>.

¹⁰ Максименко С. Д. Методологічні проблеми психології особистості у сучасному вимірі. *Проблеми сучасної психології*. 2019. № 12. URL: <http://journals.urau.com/index.php/2227-6246/article/view/161120/160296>.

¹¹ Савчин М. Методологія психології : монографія. Київ : Академвидав, 2013. 224 с.

¹² Татенко В. Методологія суб'єктно-вчинкового підходу. Київ : Міленіум, 2017. 184 с. URL: http://www.ispp.org.ua/backup_ispp/1518613204.pdf.

дослідження та зафіксувати очікувану новизну результатів, що має продукувати здобувач.

2. Особливості визначення проблеми магістерського дослідження

Формування готовності здобувача освіти до самостійної організації та проведення психологічного дослідження ґрунтується на створенні умов щодо послідовного опанування методологічним апаратом наукового пошуку. Методологія наукового дослідження як сукупність принципів, засобів, методів і форм наукового пізнання вибудовує методологічний апарат науки, складовими якого є визначеність^{13, 14, 15}:

- принципів організації та проведення дослідження;
- стратегії дослідження;
- рівня методологічного аналізу;
- дослідницьких підходів на різних рівнях аналізу;
- тактичні засоби аналізу (методи наукового дослідження);
- понять та категорій, які є основою наукового дослідження: проблема, об'єкт, предмет, гіпотеза, мета;
- вимог щодо результатів дослідження: актуальність, наукова новизна, теоретична і практична значущість.

Усі складові елементи методологічного апарату наукового дослідження сукупно є інструментарієм цілеспрямованого психологічного пізнання об'єктів, явищ і процесів. Саме тому справді науковим може бути лише дослідження, в якому реалізуються всі складові методологічного апарату. Визначення справді наукових проблем ґрунтується на свідомому осмисленні життєдіяльності людини, коли для їх вирішення необхідно розробляти нові методи, підходи і моделі задля отримання адекватної відповіді на поставлені запитання, які сукупно окреслюють проблему.

Для здобувача освіти певною трудністю є пошук й визначення наукової проблеми як основної складової методологічного апарату

¹³ Максименко С. Д. Теоретико-методологічні проблеми психології особистості. *Психологія: реальність і перспективи*. 2013. Вип. 1. С. 4–7. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/prp_2013_1_4.

¹⁴ Сватенкова Т. І., Тимошенко О. А. Методологічні та теоретичні проблеми психології. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2018. 143 с. URL: http://www.ndu.edu.ua/storage/2021/zahal_psy_lib/144_Metodolohichni_ta_teoretychni_problemy_psykholohiyi.pdf.

¹⁵ Ткаченко О. Принципи, категорії і методологічні проблеми психології. *Психологія і суспільство*. 2009. № 1 (35). С. 44–133. URL: <http://pis.wunu.edu.ua/index.php/uapis/article/view/390>.

дослідження. В. А. Семиченко¹⁶ аналізуючи теоретико-методологічні проблеми сучасної психології виокремлює такі ракурси проєкції терміну «проблема» на систему психологічних знань:

- проблеми як перспективні напрями досліджень тих питань, на які існуючі наука і практика не можуть надати вичерпні відповіді;

- проблеми як труднощі, що відчуває психологія внаслідок специфіки свого предмету;

- проблеми, що виникають внаслідок процесів інтеграції психології з іншими галузями наукових знань;

- проблеми як нові завдання, які висувають перед психологією зміни у загальній методології науки;

- проблеми, що зумовлені недостатнім розумінням спільноти як потенційного користувача психологічними знаннями та послугами для оптимізації власної життєдіяльності та відносин з іншими особами чи суспільством в цілому.

Орієнтація здобувачів у просторі проблематики психологічних досліджень стосовно сучасних напрямів розвитку психології задає відповідне методологічне обґрунтування того напрямку, у межах якого має бути здійснено дослідження. На жаль під час визначення напрямку досліджень дуже часто звертається увага на вивчення традиційних проблем особистості, актуальність яких є незмінною завдяки перманентним змінам умов життєдіяльності в сучасному нестабільному, невизначеному, складному та неоднозначному світі, а саме прояви акцентуованої, маргінальної, невротичної, психопатичної, соціопатичної особистості тощо. Причому різноманіття цих проявів зазвичай вивчають не лише у контексті змін, що відбуваються в суспільстві, а й з позицій різних підходів аналізу: соціально-психологічного, індивідуально-психологічного, діяльнісного, вікового, системно-психологічного, суб'єктного тощо.

М. В. Савчин¹⁷ з позицій запропонованої ним духовно-моральної концепції вважає, що психологи мають активніше працювати над удосконаленням світу, докладати зусиль у напрямі його гармонізації за законами краси, пропонувати шляхи та засоби для переживання людиною щастя та подолання негативних наслідків загально-цивілізаційних деструктивних тенденцій.

¹⁶ Семиченко В. А. Теоретико-методологічні проблеми сучасної психології. *Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Педагогіка. Психологія*. 2013. № 9. DOI: <https://doi.org/10.18372/2411-264X.9.12423>.

¹⁷ Савчин М. Виміри духовного збагачення сучасної психології. *Психологія і суспільство*. 2011. № 4 (46). С. 52–71. URL: <http://pis.wunu.edu.ua/index.php/uapis/article/view/545>.

Він серед значущих проблем конструктивних досліджень сучасної психології визначає такі:

- з'ясування змісту та структури внутрішнього світу людини;
- з'ясування характеристик здорової особистості та способів оволодіння нею здоровим способом життя;
- з'ясування співвідношення індивідуального і спільного (загальнолюдського) в природі особистості;
- осмислення проблем штучного інтелекту, поєднання життя людини в реальному та віртуальному світах;
- обґрунтування методів вивчення особистості у цілісній життєдіяльності, а не в окремому виді діяльності;
- з'ясування змісту та організації фахової психологічної освіти з позиції перспективи найближчих десятиліть XXI ст.;
- включення етичного в предмет психологічної науки та дослідження професійної відповідальності психолога¹⁸.

Важливим напрямом розширення конструктивних досліджень сучасної психології є проблематика екологічності особистості та способу її життя. Ю. М. Швалб¹⁹ акцентує необхідність дослідження еколого-психологічних детермінант суб'єктивного благополуччя особистості, розробку проблем психологічного трактування благополуччя, його складових і їх зв'язків. Наукові пошуки саме в цьому просторі мають сприяти попередженню негативних наслідків тенденцій суспільних відносин.

Отже, актуальною та нагальною проблемою психологічної науки є наявна неоднозначність методологічних поглядів та парадигм, задля розв'язання якої активно здійснюються розробки спрямовані на об'єднання та інтеграцію різних методологічних поглядів та концепцій. Самостійне здійснення наукового психологічного дослідження здобувачем освіти, яке акумулює набуті протягом навчання знання, має презентувати готовність до конструктивного поєднання теоретичних доробок в контексті обраного напрямку психологічного дослідження та запропонованої психологічної практики. Ми вважаємо, що наукові пошуки магістрів мають сприяти розв'язанню поставлених ними проблем та створенню ефективних засобів здійснення психологічної допомоги у контексті посилення проактивності особистості, визначення

¹⁸ Савчин М. Методологічні орієнтації у дослідженні проблем особистості. *Психологія особистості*. 2019. № 1 (10). С. 38–45. DOI: <https://doi.org/10.15330/ps.10.1.37-44>.

¹⁹ Швалб Ю. М. Культурно-психологічні форми переживання благополуччя. *Еколого-психологічні детермінанти суб'єктивного благополуччя особистості* : монографія / за ред. Ю. М. Швалба. Київ–Львів, 2021. С. 8–24. URL: https://lib.iitta.gov.ua/728490/1/Shvalb_2021.pdf.

маркерів здорового, щасливого і результативно-конструктивного життя.

Сучасні виклики практики та наукові запити ставлять перед психологічною наукою нове завдання – максимальне ефективне та сконцентроване вивчення змісту проявів психічного та його коригування, особливо коли мова йде про такі актуальні, на жаль, в умовах сьогодення запити як надання допомоги особам в умовах переживання воєнних дій, здійснення консультиування та супроводу внутрішньо переміщених осіб, учасників бойових дій, подолання наслідків стресу від перебування у зоні збройного конфлікту. Саме відповідно актуальним запитами пізнання нового дослідна база психологічної науки має можливість максимально ефективно розкривати наявний потенціал здобувача освіти та спиратися на динамічні процеси його інтелектуального розвитку, відкритості інноваційним процесам, готовності до опанування новими інформаційними системами і технологіями, що відповідають глобалізаційними процесами, які трансформують картину світу особистості.

Магістерське дослідження є науковою творчістю здобувача і логічно організованим процесом, який вимагає відповідної організації його роботи як дослідника. Труднощі наукового пошуку найчіткіше проявляються у здатності виокремлювати актуальні проблемні ситуації, коли наявні психологічні знання та понятійний апарат недостатні для вирішення нових завдань практики. Об'єктивні умовами та суб'єктивні інтерпретації сьогодення принципово змінюють напрями вибору і постановки дослідницької проблематики. Під впливом пандемії COVID-19 кардинально змінилася життєдіяльність людини у світі, а саме: вимушене обмеження соціальної взаємодії, страхи хвороби, переживання втрат близьких, гостра необхідність набуття нових компетентностей щодо використання комп'ютерних та інформаційних технологій, стресові ситуації дистанційного навчання тощо. Відтак, виникає нагальна потреба пошуку нових практик і моделей психологічної допомоги, вивчення нових психологічних феноменів тощо. Формується цілий щабель нових проблем, на які спрямовується дослідницька активність магістрантів. Аналіз тематики магістерських досліджень у 2020 – 2021 рр. дає можливість відзначити, що у цей період домінують дослідження різноманітних аспектів сімейних і дитячо-батьківських відносин в умовах нових форматів соціальних стосунків, актуалізуються проблеми задоволеності особистості, вивчається специфіка професійної самореалізації в умовах обмеження безпосередніх контактів, дистанційного забезпечення навчання в онлайн форматі, особливості емоційного вигорання, прокрастинації тощо.

Жахливі виклики сьогодення – життя в умовах війни – потребують серйозного переосмислення основ життєдіяльності особистості, її цінностей, пріоритетів та орієнтирів. Непросто щодня жити, ходити на роботу, виховувати дітей із думкою, що в країні триває війна, гинуть люди, руйнуються домівки, зникають сімейні історії. Отже, виникає новий запит до психологічної науки, розгортається новий щабель дослідницької проблематики. Наукова проблема як форма наукового мислення, зміст якої становить те, що не досліджено людиною, але потребує пізнання та відповідного науково-практичного вирішення, кардинально зрушує напрями актуальних досліджень. Сьогодні проблематика пов'язана з пошуком нового наукового знання та обґрунтованих відповідей в інтересах психологічної практики шляхом виявлення неповноти існуючих способів пояснення феноменів і реалізації психологічної підтримки й допомоги в умовах, які існують сьогодні в країні. Тематика досліджень магістрів у 2022–2023 рр. змінюється, а увесь їх дослідницький потенціал спрямовується на активні наукові пошуки у контексті вивчення психологічних особливостей життєдіяльності військових і цивільних в умовах воєнного стану, вимушених переселенців і тимчасово переміщених осіб, особливості переживання наявних ситуацій дітьми, а також здійснення психологічної роботи й допомоги з врахуванням складних життєвих обставин тощо.

Отже, постановка нових питань, розвиток нових можливостей, розгляд старих проблем під новим кутом зору вимагають творчої уяви, здатності розмежовування відомого і невідомого, обґрунтованого усвідомлення важливості результатів пошуку для науки та практики. Саме формулювання проблеми здебільшого визначає напрямок наукового пошуку, стратегію і тактику дослідження, яке здійснюється майбутнім магістром психології.

ВИСНОВКИ

Сучасна університетська освіта володіє великим науковим потенціалом, який є основою формування нової формації науково-компетентних фахівців, які здатні інноваційно мислити, вільно орієнтуватися в глобальному інформаційному просторі, прогнозувати та запобігати появі суспільних проблем, опановувати прогресивні світоглядні парадигми. Методологія наукового дослідження як вісь набуття здатностей усвідомлювати соціально-інноваційні процеси, розв'язувати складні проблеми особистості, рефлексувати власний потенціал задає умови оволодіння логікою наукового мислення та цілепокладання, умінням аналізувати й прогнозувати розвиток подій, визначати пріоритети розвитку особистості та соціуму. Відтак, зумовлює

підвищення ефективної підготовки здобувачів освіти до самостійної, творчої, дослідницької діяльності.

Освітній простір університету активно забезпечує актуалізацію розумової діяльності здобувача шляхом залучення його до розв'язання проблемних ситуацій, що існують в суспільстві, вмотивованої зацікавленості пошуку нового та ефективного впровадження його у життя. Ключову роль тут відіграє підготовка фахівця, який здатен шляхом активізації наукового пізнання на евристично-пошуковому рівні, інтеграції різних способів осягнення знань, які відповідають сучасним технологіям, займати позицію дослідника й знаходити цікаві та оригінальні рішення.

АНОТАЦІЯ

Сучасна психологія характеризується різноманіттям методологічних підходів, неоднозначністю й поліваріативністю трактування її парадигмальних основ. Така ситуація вимагає цілеспрямованого створення умов щодо набуття здобувачем вищої освіти методологічного мислення та рефлексії, які сприяють розумінню наявної методологічної невизначеності, свідомій інтеграції різних підходів та впровадження плюралістичної та постнекласичної методології пізнання. Важливим завданням є підготовка психолога здатного у будь-якій галузі майбутньої професійної діяльності займати дослідницьку позицію, яка забезпечуватиме адекватне визначення та розуміння наявних психологічних проблем. За результатами нашої роботи найскладнішим під час організації дослідження є визначення проблемностей обраного напрямку й формулювання проблеми дослідження, їх відповідність викликам сьогодення. Саме формулювання проблеми здебільшого визначає напрямок наукового пошуку, стратегію і тактику дослідження, яке здійснюється майбутнім магістром психології. Причому значущим тут є пошук ефективних засобів здійснення психологічної допомоги у контексті посилення проактивності особистості, визначення маркерів здорового, щасливого і результативно-конструктивного життя.

Література

1. Гусельцева М. Методології оновлення психологічної науки. *Психологія і суспільство*. 2018. № 1–2. С. 27–37. URL: <http://pis.wunu.edu.ua/index.php/uapis/article/view/875>.
2. Завгородня О. Виклики сучасної європейської психології. *Виклики сучасної психологічної науки країн ЄС: Перспективи інтеграції українського досвіду*: зб. тез методолог. семінару лабораторії методології і теорії психології, 26 вересня 2022 року. Київ: Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України. 2022. 93 с. С. 16–19.

URL: [https://lib.iitta.gov.ua/732124/1/ТЕЗИ_ДОПОВІДЕЙ_26_09%20\(1\).pdf](https://lib.iitta.gov.ua/732124/1/ТЕЗИ_ДОПОВІДЕЙ_26_09%20(1).pdf).

3. Історіографічні та методологічні координати теорій соціальної психології: монографія / за ред. М. М. Слюсаревського. Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2013. 360 с. URL: <https://ispp.org.ua/2020/05/10/istoriografichni-ta-metodologichni-koordinati-teorij-socialno%20d1%97-psihologi%20d1%97>.

4. Максименко С. Д. Теоретико-методологічні проблеми психології особистості. *Психологія: реальність і перспективи*. 2013. Вип. 1. С. 4–7. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/prp_2013_1_4.

5. Максименко С. Методологічні проблеми психології особистості у сучасному вимірі. *Проблеми сучасної психології*. 2019. № 12. URL: <http://journals.uran.ua/index.php/2227-6246/article/view/161120/160296>.

6. Максименко С. Д. Психологія в соціальній та педагогічній практиці: методологія, методи, програми, процедури. Київ: Наукова думка, 1998. 216 с.

7. Рибалка В. В. Методологічні питання наукової психології (Досвід особистісно центрованої систематизації категоріально-порівняльного апарату). Київ: Ніка-Центр, 2003. 204 с. URL: http://eprints.zu.edu.ua/24535/1/Посібник_Рибалка_BB_Методол_пробл_наук_психол.PDF.

8. Савчин М. В. Методологеми психології: монографія. Київ: Академвидав, 2013. 224 с.

9. Савчин М. Методологічні орієнтації у дослідженні проблем особистості. *Психологія особистості*. 2019. № 1 (10). С. 38–45. DOI: <https://doi.org/10.15330/ps.10.1.37-44>.

10. Савчин М. Виміри духовного збагачення сучасної психології. *Психологія і суспільство*. 2011. № 4 (46). С. 52–71. URL: <http://pis.wunu.edu.ua/index.php/uapis/article/view/545>.

11. Сватенкова Т. І., Тимошенко О. А. Методологічні та теоретичні проблеми психології. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2018. 143 с. URL: http://www.ndu.edu.ua/storage/2021/zahal_psy_lib/144_Metodolohichni_ta_teoetrychni_problemy_psykholohiyi.pdf.

12. Семиченко В. А. Теоретико-методологічні проблеми сучасної психології. *Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Педагогіка. Психологія*. 2013. № 9. DOI: <https://doi.org/10.18372/2411-264X.9.12423>.

13. Татенко В. Методологія суб'єктно-вчинкового підходу. Київ: Міленіум, 2017. 184 с. URL: http://www.ispp.org.ua/backup_ispp/1518613204.pdf.

14. Ткаченко О. Принципи, категорії і методологічні проблеми психології. *Психологія і суспільство*. 2009. № 1 (35). С. 44–133. URL: <http://pis.wunu.edu.ua/index.php/uapis/article/view/390>.

15. Устименко С. Ф., Шамне А. В. Методологічний плюралізм та поліпарадигмальність підходів у поясненні психіки. *Проблеми сучасної психології* : зб. наук. праць. 2013. № 20. С. 684–696. URL: <http://journals.urau.ua/index.php/2227-6246/article/view/159922>.

16. Фурман А. А. Методологічна оптика постнекласичного психологічного пізнання. *Вісник ХНПУ імені Г. С. Сковороди. Психологія*. 2017. № 56. С. 257–268. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.888798>.

17. Фурман А. В. Сучасні тенденції розвитку сфери психології в оптиці вітакультурної методології. *Психологія і суспільство*. 2021. № 2. С. 6–15. DOI : <https://doi.org/10.35774/pis2021.02.006>.

18. Швалб Ю. М. Культурно-психологічні форми переживання благополуччя. *Еколого-психологічні детермінанти суб'єктивного благополуччя особистості* : монографія / за ред. Ю. М. Швалба. Київ – Львів, 2021. С. 8–24. URL: https://lib.iitta.gov.ua/728490/1/Shvalb_2021.pdf.

Information about the author:

Gorban Galyna Oleksandrivna,

Doctor of Psychological Sciences, Associate Professor,
Professor at the Department of Psychology
Zaporizhzhia National University
66, Zhukovsky str., Zaporizhzhia, 69600, Ukraine